The field evaluation in Virbalis

In 2012, an evaluation (92 test pits and one 5 x 1.3 m trench, a total of 101.5 m^2) was conducted at the sites of planned utility lines on Birutės, Kauno, Kudirkos Naumiesčio, Laisvės, Maironio, Raudondvario, Paviržupės, Smėlio, Vištyčio, Vydūno, Vytauto, and Žalgirio streets, which are in the historic town centre of Virbalis and the site of the old town. No archaeologically valuable cultural layer was discovered on Laisvės, Smėlio, or Vydūno Streets or Kauno, Laisvės, or Vytauto alleys.

A 0.3 m (S side of the street) – 1.7 m (central carriageway) thick, 17th–19th-century cultural layer was found on Vištyčio Street, a 1–1.8 m thick, 17th–20th-century cultural layer on Birutės Street to the intersection with Vilniaus Street, a 0.5–1.4 m thick, 16th–20th-century cultural layer (Fig. 1) in the Maironio Street section to the intersection with Vilniaus Street, a 0.3–2 m thick, 16th–20th-century cultural layer (Figs. 2–4) on Vytauto Street, a 0.5–1.6 m thick, 17th–20th-century cultural layer on Kauno Street, a 0.7–1.8 m thick, 18th–20th-century mixed cultural layer with few traces of human activity on Žalgirio Street, and a 60–90 cm thick, 16th–20th-century cultural layer on Kudirkos Naumiesčio Street. A 16th–17th-century cultural layer horizon connected with one of the town's fires was discovered at a depth of 40–80 cm in the test pits. A 0.6–1 m thick 19th–20th-century mixed cultural layer with few traces of human activity and several isolated 18th-century potsherds was recorded on Raudondvario Street.

Six 16th–17th-century burials without grave goods were unearthed in the trench. Church land with a cemetery existed at the site of the present-day park according to a mid-16th-century inventory. The individuals had been interred supine, in a SE–NW direction, and in board coffins. The arms were bent and placed in the abdominal area. Two burial horizons were distinguished. The located old cemetery attests that the town planning and street network has changed somewhat since the 16th–17th century: a cemetery probably existed at the site of the present-day street, and the street itself could have been somewhat further E of the present-day one.

ŽAGARĖ

Ernestas Vasiliauskas

Tyrimai Miesto aikštėje

2012 m. balandžio–lapkričio mėnesiais buvo tęsiami (pradėti 2011 m.; *ATL 2011 metais*, V., 2012, p. 544–551) archeologiniai tyrimai ir žvalgymai Žagarės Miesto aikštės vietoje (buvusioje Naujosios Žagarės turgavietėje) (UK 30333) (Joniškio r.). Jų metu žvalgytas iki 40–50 cm gylio nukasamas supiltinis žemės sluoksnis. Bendras žvalgytas plotas apėmė 9460 m^2. Detalieji archeologiniai tyrinėjimai vykdyti lietaus kanalizacijos trasų, elektros apšvietimo stulpų vietose (tirtas bendras 281,3 m^2 plotas), papildomi archeologiniai žvalgymai – elektros kabelio trasų vietose (žvalgytas bendras 320,5 m^2 plotas). Lapkričio mėnesį pajungimo prie miesto elektros tinklų prieduobių vietose iškasti 6 šurfai (ištirtas bendras 15,1 m^2 plotas), žvalgytos trasos (žvalgytas bendras 96,1 m^2 plotas).

Miesto aikštės 23 kieme rugsėjo mėnesį iškastas 1 šurfas (2,25 m^2). 1980 m. nugriauto pastato vietoje (*Miesto aikštės 15*) lapkričio mėnesį žvalgytas nukasamas paviršinis sluoksnis (bendras 209 m^2 plotas). Bendras ištirtas plotas Miesto aikštėje 2012 m. siekia 507,65 m^2,

1 pav. Naujosios Žagarės turgaus aikštė iš R, fotografuota iš bažnyčios bokšto. Rodykle pavaizduota tyrinėto ploto 1 vieta, Miesto aikštė 15. L. Laurinavičiaus foto, 1928 m.

Fig. 1. Naujoji Žagarė market square, as seen from the E, photographed from the church tower. The arrow shows the site of excavated area 1 at Miesto Sq. 15

2 pav. Naujosios Žagarės miestelis su turgaus aikšte ir prekybinėmis eilėmis (pažymėta rodykle) ir dvaras 1865 m. (Kauno gubernijos žemėlapio IX–3 lapo fragmentas).

Fig. 2. The town of Naujoji Žagarė with its market square and rows of stalls (shown by the arrow) and manor in 1865 (a fragment of page IX-3 of the Kaunas Province map)

žvalgytas – 9460 m^2 plotas (tarp jų tranšėjose – 416,6 m^2 plotas).

Anksčiau tyrimai Miesto aikštėje ir gretimuose sklypuose, gatvių prieigose vykdyti 1997, 2003, 2007, 2010–2011 m. (*ATL 1996 ir 1997 metais*, V., 1998, p. 366–377; *ATL 2003 metais*, V., 2005, p. 237–241; *ATL 2007 metais*, V., 2008, p. 577; *ATL 2010 metais*, V., 2010, p. 547; *ATL 2011 metais*, V., 2012, p. 543; *ATL 2011 metais*, V., 2012, p. 544–551).

Bendras tirtas ir žvalgytas tranšėjose plotas aikštėje 1997 (šurfai 7–10, 13–16), 2011–2012 m. (be ploto 5, vadovas V. Juškaitis) siekia 788,9 m^2 (sudaro 4,93 % viso aikštės ploto), papildomai sodybų vietose – 400,35 m^2 (Miesto aikštė 8 sklype – 2002, 2008–2009 m. (100 m^2), Miesto aikštė 16 – 2007 m. (1,9 m^2), Miesto aikštė 14/15 kieme – 2003 m. (30,6 m^2), Miesto aikštė 15 – 2012 m. (209 m^2), Miesto aikštė 23 kieme – 2012 m. (2,25 m^2), Miesto aikštė 39–41 – 2012 m. (tranšėjos 24–26, 56,6 m^2), gretimose gatvėse – 24,84 m^2 (Miesto aikštė 2, 4 – 1997 m. (šurfas 11, 4 m^2), Miesto aikštė 2, 4 – 2010 m. (1,74 m^2), Miesto aikštė 1 – 2011 m. (vadovas V. Juškaitis, plotas 5, 6,3 m^2), Miesto aikštė 39 – 2012 m. (tranšėja 27, 12,8 m^2). Taigi plačiausiai šurfais ir perkasomis tyrinėta aikštės ŠR pusė bei gatvių prieigos.

Miesto aikštė iki pat užstatymo linijų užima bendrą 1,6 ha plotą. Paviršius leidžiasi iš ŠV į PR (H_{abs} 66,92–65,24 m)

Žvalgymų metu **Miesto aikštėje** užfiksuoti po 1881 m. rugpjūčio 11 d. miestelio gaisro metu sudegusių ir netrukus pastatytų 2 mūrinių prekybinių eilių (1 pav.) (nugriautos 1947 m.) pamatai (H_{abs} 66,29–66,58 m). *PV prekybinės eilės* bendras ilgis – 121,4 m, plotis su išorinėmis sienomis – 6,8–7,15 m (PR) – 7,4 m (ŠV), per vidurį – 7,1 m, o *ŠR prekybinės eilės* bendras ilgis – 120 m, plotis su išorinėmis sienomis – 6,8–7,1 m (PR) – 6,1–6,6 m (ŠV), per vidurį – 6,5–6,6 m. Tiek rašytiniai šaltiniai, tiek 2011 m. archeologinių tyrimų, tiek kartografiniai duomenys patvirtina, kad iki Naujosios Žagarės

gaisro toje pačioje vietoje yra stovėjusios medinės prekybinės eilės. 1865 m. Kauno gubernijos žemėlapyje (IX–3 lapas) pavaizduoti dvaro sodybos statiniai (iki rekonstrukcijos XIX a. II pusėje) bei miestelio gatvės struktūra su prekybinėmis eilėmis turgaus aikštės centrinėje dalyje (2 pav.).

Tyrimai suteikė duomenų apie Naujosios Žagarės turgaus aikštės raidą XVI–XX a. XVI–XVIII a. turgaus aikštė žemesnėse vietose, ypač palijus, turėjo būti klampi. XVII–XVIII a. datuojamas tvarkingai sudėtas lauko ir dolomito akmenų grindinys aptiktas tik vienoje vietoje – šurfe 2 (H_{abs} 65,72 m), aikštės V dalyje, prieigoje į Maironio gatvę.

Užpelkėjusi dauba aikštėje užfiksuota tyrinėtų trasų 3, 5–7, šurfo 18, perkasos 9 (2011 m., vadovas V. Juškaitis) vietose, prieš pastatą Miesto aikštėje 8, H_{abs} 65,47–65,63 m (trasa 3), 65,05–65,21 m (trasa 5), 64,94–65,15 m (trasa 6–7) gylyje. Šioje vietoje surinkta gausi XVII–XVIII a. avalynės pavyzdžių (6 vienetai) kolekcija bei pavieniai XIII ir XVI a. radiniai.

Tam tikrose tyrinėtose vietose atidengti grindiniai (arba dangos) datuojami XIX a. Jie liudija Naujosios Žagarės miestelio plėtrą, vykdytus didelio masto turgaus aikštės rekonstrukcijos darbus. Priklausomai nuo reljefo konstatuoti 1–3 ar net 4 (šurfai 2, 8, 20) horizontų grindiniai (XIX a. pradžios, vidurio ir pabaigos). Priklausomai nuo absoliutaus aikštės aukščio – horizontų daugiausia fiksuota žemoje drėgnoje vietoje (R dalyje) ir mažiau (iki 1 m) Š ir P dalyse. XIX a. I pusės grindiniai (aikštės dangos) netvarkingai sudėti iš įvairaus dydžio dolomito ir lauko akmenų, stambaus žvirgždo, yra nelygūs. Grindiniams kartais papildomai naudotos eglišakių (trasa 6, H_{abs} 65,47–65,52 m) (3–4 pav.) arba medienos atliekos, raudonų plytų, čerpių duženos, žvirgždas (šurfas 12, H_{abs} 65,43 m) arba pavieniai akmenys, medžio drožlės, lentgaliai (šurfas 8, H_{abs} 64,59 m). Esant santykinai aukštam įžeminio dolomito lygiui – šis natūralus gruntas tarnavo kaip kieta aikštės danga (trasos 1, 2, 4, 7). Ant jos susiformavo plonas (30–60 cm storio) neintensyvus kultūrinis sluoksnis.

3 pav. Tranšėja 6 iš PR, atidengta XIX a. vidurio danga. E. Vasiliausko nuotr.

Fig. 3. Unearthed mid-19th-century pavement in trench 6, as seen from the SE

3 horizontų panašios struktūros grindiniai, dangos taip pat fiksuoti 2011 m. vykdytų tyrimų Dariaus ir Girėno gatvėse metu (*ATL 2011 metais*, V., 2012, p. 543, pav. 3). Ši gatvė (1649, 1650, 1658 m. inventoriuose – Akmenės gatvė) kartu su Vilniaus gatve sudaro vieną ašį ŠR–PV kryptimi. Tai, kad jų aplinkoje aptikti anksty-

4 pav. Tranšėja 6 iš PV, atidengtas XIX a. vidurio akmenų ir žabų klojinys. E. Vasiliausko nuotr.

Fig. 4. An unearthed mid-19th-century stone and brushwood causeway in trench 6, as seen from the SW

5 pav. Plokštinių neglazūruotų koklių fragmentai. Šurfas 7, 80–103 cm gylis. E. Vasiliausko nuotr.

Fig. 5. Fragments of unglazed panel stove tiles (Blattkacheln). Test pit 7, at a depth of 80–103 cm

viausi XVII a. datuojami sluoksniai bei minėti kelių horizontų XVIII–XIX a. panašios struktūros grindiniai, dangos leidžia manyti, kad šios gatvės formavosi prekybinių kelių, ėjusių Livonijos ir Kuršo miestų (Jelgavos, Rygos) ir Akmenės link, vietoje.

Viršutinis lauko akmenų grindinys (po asfaltu) su latakais lietaus surinkimui buvo įrengtas tarp 1881–1885 m. Žemesnėse turgaus aikštės vietose (trasos 3, 5–9, šurfas 7), virš grindinių ir po jais fiksuoti XIX a. supiltiniai juodos žemės sluoksniai su griuvenomis (raudonų plytų nuolaužomis), statybiniu laužu (koklių, „olandiškų“ čerpių duženomis), statybinėmis detalėmis (geležinėmis kaltinėmis nekorodavusiomis (matyt, buvusios ugnyje) vinimis ovalo, apskritimo, keturkampėmis galvutėmis, langų ir durų vyriais, durų užraktų detalėmis ir kt.), namų apyvokos daiktais (keramika ir kt.), degėsiais. Tai kalba apie vykdytus aikštės paviršiaus niveliavimo darbus nelygiose ir klampiose vietose. Tam tikslui buvo panaudotos po gaisrų valytos posesijos. Gaisrai Naujoje Žagarėje minimi 1805, 1881 m., jų metu išdegė centrinė miestelio dalis.

Aikštės tvarkybos darbus patvirtina jos V kampe, šurfe 7, H_{abs} 64,76 m (įžemis pasiektas H_{abs} 64,38 m gylyje) atidengtas suverstų sudaužytų XVIII a. vidurio plokštinių, rokoko stiliumi dekoruotų (5 pav.) karnizinių profiliuotų ir juostinių koklių duženų sluoksnis. Panašių rasta tyrinėtame plote 1 (Miesto aikštė 15). Išlieka neatsakytas klausimas – iš kokios jie sodybos ir kada buvo supilti.

Trasoje 2, prie pašto, H_{abs} 64,52–64,72 m atidengtas XIX a. viduriu datuojamas (pagal rastą Rusijos imperijos Aleksandro II 1858 m. denežką, Prūsijos Frydricho Vilhelmo IV 1850 m. 1 pfenigį) drenažo latakas, išklotas žabais, vedęs į PV–ŠR tekantį bevardį upelį (žymimas Naujosios Žagarės 1836 ir 1877 m. žemėlapiuose). Latakas ir grindiniai–dangos liudija ketinimus ne tik tvarkyti aikštę, bet ir ją nusausinti drėgniausioje vietoje.

6 pav. Šurfe 25 atidengta medinė konstrukcija iš ŠV. E. Vasiliausko nuotr.

Fig. 6. The unearthed wooden structure in test pit 25, as seen from the NW

Šurfe 25 (Miesto aikštė 5) 1,12 m gylyje (H_{abs} 64,40 m) aptikta XVIII–XIX a. pradžioje (?) į drėgną gruntą prieš namo pamatus įmesta medinės stogo (?) konstrukcijos dalis – V raidės forma sukaltos 2 lentos (storis – 2,5 cm, ŠV dalyje neišlikusios) su šalia (PR pusėje) įkaltomis 2 vinimis apskritomis didelėmis galvutėmis, su tašytu keturkampio pjūvio rąsteliu per vidurį (skersmuo – 13x13 cm). Rąstelio ŠR šone fiksuotos 3 stačiakampio formos 14 cm pločio įpjovos, viena nuo kitos nutolusios 52 ir 48 cm atstumu (iš ŠV į PR). Konstrukcijos plotis – 40–44 cm (6 pav.).

Aikštės P dalyje, prieš pastatą Miesto aikštėje 25, plote 8 (5x7 m dydžio – bendras 35 m^2) atidengta ir ištirta XVIII a. II pusėje sudegusios (gaisrai Naujojoje Žagarėje minimi 1757–1758, 1775 m.), pagal monetas 1710–1765 m. datuojamos smuklės su pusrūsiu, moline asla vieta. Ją sudarė suplūkto apdegusio kieto molio sluoksnis bei sudėti dolomitinių akmenų grindinėliai, degėsiai. Pusrūsyje tyrimų metu atidengtas sudegusių grūdų (miežių?) sluoksnis. Jame ir ant aslos surinkti radiniai: yla, antpirščio, kriauninio peilio ir įtveriamųjų peilių, stiklinių ir varinių taurelių dalys, žiestos kaimiškos

7 pav. Žiestas puodas. XVIII a. II pusė. Plotas 8. E. Vasiliausko nuotr.

Fig. 7. Hand thrown pot. Second half of the 18th century. Area 8

0 5 cm

(iš viso 151 vienetas, 35 % visos keramikos, kelių šukių peteliai, dekoruoti bangele (7 pav.), horizontaliomis įkartėlėmis, bangelės ir vertikalių ar įstrižų įkartėlių kombinacija), oksidacinės glazūruotos (iš viso 108 vienetai, 26 %) ir neglazūruotos (iš viso 137 vienetai, 33 %), „juodosios“ (1 puodo, iš viso 15 vienetų, 4 %), fajanso (iš viso 7 vienetai, 2 %) keramikos šukės (keletą indų pavyko rekonstruoti) (iš viso 418 vienetų, 61 % visų radinių), puodyninių apvalia ir rozetine (keletas) anga, plokštinių juodai glazūruotų rokoko stiliaus koklių fragmentai

8 pav. Žiestų puodų šukės. XVIII a. II pusė – XIX a. pradžia. Tranšėja 6. E. Vasiliausko nuotr.

Fig. 8. Sherds of hand thrown pots. Second half of the 18th – early 19th century. Trench 6

9 pav. Glazūruoto ąsočio dalis. XVII–XVIII a. sandūra. Šurfas 25, virš medinės konstrukcijos. E. Vasiliausko nuotr.

Fig. 9. Part of a glazed pitcher. Turn of the 18th century. Test pit 25, above a wooden structure

(iš viso 139 vienetai, 21 % visų radinių), gyvūnų kaulai (iš viso 91 vienetai, 13 %), lazdyno riešutų kevalai, langų stiklų duženos, vitražo švininio tvirtinimo fragmentas, 5 geležinės kaltinės vinys (1 % visų radinių), durų vyrio dalis, 17 monetų (3 % visų radinių). Tarp jų 3 Švedijos Karolio XII 1716 m., Frederiko I 1722 m., 1740 m. erės, 3 Kuršo ir Žiemgalos kunigaikštystės Ernesto Johano Birono monetos (1765 m. trigrašis, 2 – 1763 m. grašiai), 6 ATR Jono Kazimiero Vazos (LDK Vilniaus (1665 m.), Lietuvos Bresto ir 1 tiksliau nenustatytos kalyklos, 1664 m. Lenkijos ir 2 tiksliau nenustatytų datų) variniai šilingai, 1 Rygos–Livonijos Karolio XI šilingas, 1 varinė Rygos Kristinos Augustos Vazos šilingo klastotė, 3 Lenkijos Augusto III 1756 m. ½ grašio, Gdansko 1757 m. šilingas ir 1756 m. pusantrokas, įlindęs į riešuto kevalą, ir kt.

Pagal pusrūsio kontūrus, aslą, akmenų grindinėlius pavyko nustatyti smuklės patalpos, orientuotos Š–P kryptimi, dydžius – 6,2x 5,4 m, o tai sudaro bendrą 33,5 m^2 plotą. Kiek neįprasta turgaus aikštei šio statinio kryptis – aikštė orientuota ŠV–PR kryptimi. Dėl ribotos tyrimų apimties sunku pasakyti, kiek šiame pastate buvo patalpų. Tiksliau nenustatyta, ar trasoje 14, apie 7–8 m į ŠV nuo ploto 8 rastas žalvarinis suplotas katiliukas yra susijęs su aprašomu statinių kompleksu. Be to, visai greta, žalioje zonoje rastos kiek vėlyvesnės monetos (sidabrinis Rusijos imperijos Jekaterinos II 1771 m. rublis ir biloninis Braunšvigo–Volfenbiutelio Karolio Vilhelmo Ferdinando 1788 m. 1/12 talerio).

Atidengtas pusrūsis buvęs 5x2,5 m, tai sudaro bendrą 12,5 m^2 plotą. Jo R gale (H_{abs} 65,75–66,11 m), iš dalies Š gale (H_{abs} 65,81 m) ir PV kampe (H_{abs} 65,94–65,96 m) atidengti pamatiniai akmenys. Jie buvę skaldyti, apdegę, daugiausia sudėti statmenai.

Tyrimų metu surinkta duomenų apie aikštės struktūrą, formą, kryptį. Atidengta minėta smuklė bei pavienių radinių koncentracija aikštės ŠV dalyje leidžia manyti, kad aikštėje bent XVIII a. būta pavienių ūkinės-visuomeninės paskirties pastatų – smuklių ar sodybų.

2012 m. tyrimai Miesto aikštėje 5 ir 15 leidžia manyti, kad XVII–XVIII a. sklypų, išorinės pastatų užstatymo linijos (šoniniais fasadais į gatvę) sutapo su vėlesnio – XIX–XX a. užstatymo linijomis – t. y. aikštės struktūra, kryptis, forma XVII–XIX a. iš esmės nebuvo perplanuota. Tai patvirtina ir kitose aikštės vietose (po važiuojama dalimi, pastatų prieigose) ankstesnių 1997, 2011 m. tyrimų duomenys – tyrinėtose vietose pamatai nebuvo fiksuoti.

Tyrimų ir žvalgymų metu surinkta masinių radinių: XVII–XIX a. žiestos kaimiškos (keli peteliai, dekoruoti horizontaliomis, vertikaliomis, įstrižomis įkartėlėmis arba bangele, arba jų kombinacija (trasa 6)) (7–8 pav.), Naujųjų laikų oksidacinės glazūruotos (9 pav.) ir neglazūruotos, XVIII a. II pusės – XIX a. fajanso, porceliano, akmens masės keramikos, XVII–XVIII a. puodyninių (didžioji dalis apskrita anga, keletas – rozetine) ir dubeninių kvadratine anga, XVIII a. I pusės juodai glazūruotų ir neglazūruotų rokoko stiliaus plokštinių (5 pav.) ir kampinių, baltai glazūruotų juostinių, neglazūruotų karnizinių profiliuotų koklių, tamsaus stiklo butelių, skaidraus stiklo taurelių, stiklinių duženų, gyvūnų kaulų, XIX–XX a. geležinis kaltelis, geležinių kirvių, įvairių XVII–XIX a. geležinių statybinių detalių (XVII–XIX a. durų kabliukas, kaltinių vinių ovaliomis (viena nuo stogo kraigo (?) (šurfas 25)), apskritomis, keturkampėmis (XIX a. pradžia) galvutėmis (10 pav.), XIX–XX a. pakabinama spynelė, rakto galvutė, durų užrakto fragmentų), XIX a. arklių pasagų, XIX–XX a. I pusės kastuvo dalis ir kitų tiksliau neidentifikuotų dirbinių (dalis apsilydę) detalių.

10 pav. Geležinės kaltinės vinys. Tranšėja 6. E. Vasiliausko nuotr.

Fig. 10. Hand-forged iron nails

11 pav. Patrankos sviedinys. E. Vasiliausko nuotr.

Fig. 11. A cannonball

Tarp ypačiųjų radinių minėtini papuošalai. Tai sidabrinis uždaras žiedas su apskrita priekine dalimi, dekoruota brūkšneliais ir stilizuotos „C“ raidės motyvais (rastas atsitiktinai), žalvariniai: XVI a. žiedas susikeičiančiais galais rombo formos priekine dalimi (trasa 1), uždaras paplatinta ovalo formos priekine dalimi (šurfas 18), 4 XIX a. uždari juostiniai žiedai (šurfas 8, trasa 20, 23 ir atsitiktinis), XIX a. I pusės žiedas praplatinta ovalo formos priekine dalimi (trasa 8), balto metalo pakabutis nuo kaklo vėrinio (dengtas geltono metalo sluoksniu), XIX a. I pusės sidabrinė žiedinė segė, XVII–XVIII a. geležinės (viena dengta geltono metalo sluoksniu) ir žalvarinės grandys, XVII–XIX a. odinės avalynės (nustatyti 6 batai: XVII a. du pusbačiai, 3 klepės ir XIX a. pusbatis) vienetų ir keliolika jų dalių (daugiausia apačios detalių komplektų liekanos; 15 vienetų) bei fragmentų, 2 XVII–XVIII a. geležinės batų pasagėlės, kriauninis peilis, kito peilio dekoruotos kriaunos, įtveriamųjų peilių dalys, XVII–XVIII a. lentinio kubilo (ar kibiro) pusė su dugnu, žalvariniai XVIII a. II pusės – XIX a. 3 antpirščiai, 2 adatinių, geležinių 2 ylų dalys, 2 žirklių dalys, žalva-

12 pav. Nikolajaus I laikų 20 svarų geležinis svarstis. E. Vasiliausko nuotr.

Fig. 12. A 20 pound iron weight from the reign of Nicholas I

0 5 cm

rinės apskritos su 4 skylutėmis ir išgaubtos arba plokščios su kilpele (vienos centrinėje dalyje pavaizduotas valdovo biustas, aplink užrašas „DK[...]IDCR ET NA REX“) sagos, XVII–XVIII a. 5,35 cm skersmens ir 620 g svorio ketaus patrankos sviedinys (XIX a. I pusės dangoje) (11 pav.). Kitas tokio pat kalibro (5,3 cm skersmens ir 650 g svorio) sviedinys aptiktas 2010 m. atsitiktinai daržuose, į Š–ŠV nuo senųjų žydų

0 2 cm

13 pav. Kuršo ir Žiemgalos kunigaikštystės Ernesto Johano Birono 1764 m. šilingas, 1763 m. grašiai, 1764, 1765 m. trečiokai. E. Vasiliausko nuotr.

Fig. 13. Duchy of Courland and Semigallia Ernst Johann von Biron 1764 shilling, 1763 groats, 1764, 1765 threegroats

kapinių, Dolomito gatvės Š gale (*ATL 2010 metais*, V., 2011, p. 468, pav. 5). Taip pat tyrimų metu surinkti 4 švininiai muškietų šratai, kapotų lydinių fragmentai, žalvarinė knygos sąsagėlė (tai trečias tokio pobūdžio radinys Žagarėje; dvi rastos 2003 m. Miesto aikštėje 14 (*ATL 2003 metais*, V., 2005, p. 239, pav. 80:1–2)), geležiniai XIX a. I pusės Nikolajaus I laikų 20 svarų svarstis (XIX a. I pusės dangoje) (12 pav.) ir bipiramidinis svarelis (viršuje įrėžta raidė „K“, kitoje – „S/MO“, dydžiai – 1,6x1,6 cm, h – 9 mm, svoris – 14,21 g), deformuotos XIX a. pabaigos alavinės žvakidės 2 dalys, XIX a. porceliano ir balto kaolino pypkių fragmentai ir kt.

Taip pat surinkta 123 XVII–XX a. įvairių nominalų (daugiausia šilingai ir kapeikos) ir valstybių monetos (be Miesto aikštės 15) (LDK (Lietuvos Bresto 166? m. (3 vienetai), Vilniaus (1665 m., 1666 m. (3 vienetai), 166? m.), nenustatytos kalyklos 16?? m. (1 vienetas), Lenkijos (1661 m., 1664 m., 166? m. (3 vienetai), tiksliau nenustatyti ATR (4 vienetai) Jono Kazimiero Vazos šilingai, Rygos Zigmanto III Vazos 1619 m. ir nenustatyta data, Kristinos Augustos Vazos (1632–1654 m.), Karolio XI 166? m. (2 vienetai), neidentifikuotas XVII a. vidurio šilingas, Rygos Kristinos Augustos Vazos šilingo klastotė, Livonijos Karolio X Gustavo 16?? m., Karolio XI 166? m. šilingai, Lenkijos Zigmanto Vazos 16?2 m. 3 grašiai, Augusto III 1757 m. (Gdanskas) ir 175? m. (kalykla nenustatyta) šilingai, 1756 m. ½ grašio, pusantrokas, Stanislovo Augusto Poniatovskio 17?? m., 178? m. grašiai, Kuršo ir Žiemgalos kunigaikštystės Ernesto Johano Birono 1763 m. grašiai (2 vienetai), 1765 m. 3 grašiai (13:4–6 pav.), Rusijos imperijos nenustatyto valdovo 17?7 m. denga, Jekaterinos II 1771 m. rublis, 1773 m. 2 kapeikos, Aleksandro I 1810 m. 2 kapeikos, 1812 (?) m. 1 kapeika, 2 kapeikos, 1813 m. 1 kapeika,

2 kapeikos, 50 kapeikų, 1814 m. 2 kapeikos (2 vienetai), Nikolajaus I 183? m. (2 vienetai), 1833 m. 5 kapeikos, 1840 m., 1841 m. ¼ kapeikos „sidabru“, 1840 m. (?), 184? m., 1842 m. ½ kapeikos „sidabru“, 1841 m. 1 kapeika „sidabru“ (3 vienetai), 1841 m. 2 kapeikos, 184? m. 1 kapeika, 185? m. 1 kapeika, Aleksandro II 1858 m., 1859 m. denežkos, 1859 m. 2 kapeikos, 1860 m. 1 kapeika (2 vienetai), 1861 m. 2 kapeikos, Aleksandro III 1882 m. 3 kapeikos, Nikolajaus II 1903 m. 10 kapeikų, 1910 m. ½ kapeikos, 1913 m. 2 kapeikos, Varšuvos kunigaikštystės Frydricho Augusto 1810–1814 m. 3 grašiai, Lenkijos karalystės 182? m. ir 1816–1832 m. 5 grašiai, Nikolajaus I 1840 m. 10 grašių, Prūsijos Frydricho II (1740–1786) 1782 m. 3 kreiceriai, šeštokas (tiksli data nenustatyta) (14: 2 pav.), Frydricho Vilhelmo III 1839 m. 1 pfenigis, Frydricho Vilhelmo IV 1850 m. 1 pfenigis, Saksonijos Frydricho Augusto 1695 m. 1/12 talerio, Frydricho Kristijono 1763 m. 1/12 talerio (14:1, 3 pav.), Braunšveigo–Volfenbiutelio Karolio Vilhelmo Ferdinando 1788 m. 1/12 talerio (14:4 pav.), Švedijos Karolio XII 1716 m., Frederiko I 1722 m., 1740 m. erės, Lietuvos Respublikos 19?? m. 1 centas, TSRS 1945 m. 20 kapeikų, 1946 m. 5 kapeikos, 10 kapeikų, 15 kapeikų, 1949 m. 3 kapeikos, 1950 m. 2 kapeikos, 10 kapeikų, 15 kapeikų, 1955 m. 3 kapeikos, 1956 m. 3 kapeikos, 1957 m. 2 kapeikos (2 vienetai), 1961 m. 2 kapeikos (2 vienetai), 20 kapeikų (2 vienetai), 1963 m. 2 kapeikos, 1969 m. 2 kapeikos, 1977 m. 2 kapeikos, 10 kapeikų, 1980 m. 2 kapeikos, 1982 m. 2 kapeikos, 1984 m. 1 kapeika, 1988 m. 3 kapeikos, 19?? m. 1 kapeika (3 vienetai), Vokietijos 194? m. 5 pfenigiai, 194? m. 10 pfenigių (4 vienetai), 1942 m. 10 pfenigių. Rastas ir 1 Niurnbergo skaičiavimo žetonas (prancūziškas tipas, Lasarus Gottlieb Lauffer (1663–1709)). Pažymėtina, kad sąlyginai mažai

14 pav. Saksonijos Frydricho Augusto 1695 m. 1/12 talerio, Frydricho Kristijono 1763 m. 1/12 talerio, Prūsijos Frydricho II (1740–1786 m.) šeštokas, Braunšveigo–Volfenbiutelio Karolio Vilhelmo Ferdinando 1788 m. 1/12 talerio. *E. Vasiliausko nuotr.*

Fig. 14. Saxony Friedrich August 1695 1/12 thaler, Friedrich Christian 1763 1/12 thaler, Prussia Frederick II (1740–1786) sixgroat, Charles William Ferdinand, Duke of Brunswick-Wolfenbüttel 1788 1/12 thaler

rasta Rusijos imperijos Aleksandro III ir Nikolajaus II monetų.

Surinkta XVIII–XX a. I pusės 44 švininės įmonių, fabrikų, prekybinių ir muitinių plombos (Rusijos imperijos Tauragės muitinės 18?4 m., 1858 m., 1867 m., tiksliau nenustatytos XIX a. vidurio (2 vienetai), Virbalio muitinės 1866 m., Varšuvos muitinės 1903 m., neidentifikuotos 18?? m. muitinės, Kauno (?) XIX a. vidurio audeklų, 3 Maskvos (viena – XIX a. II pusės, su užrašais „МОСКВА“, „АГЕНСТВО ДВИГАТЕЛЬ“; kita – su užrašu „РОССІЙСКАГО ОБЩЕСТВА“, „МОСКОВСКОЙ КОНТОРЫ № 3“, trečia – „БАЛАШОВА СЫНОВЕЙ“, „МОСКВА“) ir kitų įmonių (gamyklos (XX a. pradžia, vienoje pusėje užrašas: „ФЕМИКИНА“), XX a. pradžios 2 Rygos įmonių (viena – su užrašu „РИГА“, „ШЕЛЬТИНГЪ“, kita – su pavaizduotu miesto herbu (sukryžiuoti raktai), šonuose raidėmis „TW“) (15 pav.), Rygos pašto ar telegrafo kontoros, Lodzės XX a. pradžios įmonių (3 viene-

15 pav. Švininė plomba (Ryga). Skersmuo – 2,25x1,95 cm, svoris – 11,21 g. Tranšėja 6. E. Vasiliausko nuotr.

Fig. 15. A lead seal (Rīga). Diameter – 2.25 x 1.95 cm, weight – 11.21 g

tai), Bialystoko fabriko, tiksliau neidentifikuotos (5 vienetai), Prūsijos muitinės Frydricho II (?), muitinės (?) (XVIII a.), tiksliau neidentifikuota (vienoje pusėje pavaizduotas erelis), neidentifikuota Vakarų Europos (viena su sunkiai įskaitomu užrašu: „S[..]T“), kita – XX a. pradžios įmonės su užrašu „M. Reiss & Sonn / Patent“), Latvijos Respublikos Rygos (tiksli data nenustatyta), Lietuvos Respublikos Joniškio 1930 m., Kauno 1939 m. ir data nenustatyta, Virbalio 1925, 1927 m. ir tiksliau nenustatytos 1936 m. muitinių, Klaipėdos (?) tekstilės (?) (su užrašu „...LIŲ FABRIKAS“, „AkcBve“) ir tiksliau neidentifikuotos (6 vienetai). Rastas XIX a. žalvarinis kryželis, XX a. I pusės aliuminis (Lietuva) ir XVIII a. švininis (Italija) medalikėliai.

Didžioji dalis surinktų radinių datuojami XIX a. Jie atspindi Naujosios Žagarės miestelio ūkinę raidą, kur didžiausia plėtra fiksuojama XIX a. Numizmatikos radiniai rodo XVII–XIX a. pinigų cirkuliaciją, prekybinių ryšių geografiją. Kadangi Žagarė buvo įsikūrusi patogioje geografinėje padėtyje – prie pat LDK – Kuršo ir Žiemgalos kunigaikštystės, vėliau Kauno–Kuršo gubernijų pasienio, taip pat XIX a. ją kirto kelias, ėjęs iš Prūsijos (per Tilžę), Žemaitijos, Kauno Mintaujos (dabar Jelgava) ir Rygos link – tokiu būdu numizmatinėje medžiagoje tam tikrais laikotarpiais jaučiama gana stipri Kuršo ir Žiemgalos kunigaikštystės (XVIII a. II pusėje), Rusijos imperijos (nuo XVIII a. vidurio), Prūsijos karalystės įtaka (XVIII a. II pusėje – XIX a. viduryje). Kitaip, nei gretimoje Livonijoje (lobių duomenimis), Žagarėje XIX a. I pusėje nedominavo Vakarų Europos monetos, čia 1710 m. prie Rusijos prijungus greta esančią švedų valdomą Livoniją su Ryga nuo pat XVIII a. vidurio pradėjo įsitvirtinti Rusijos imperijos monetos, nors iki pat XIX a. vidurio tuo pačiu metu cirkuliavo lenkiška piniginė sistema.

Su siuvėjo amatu susijusių XIX a. dirbinių surinkta trasose 6, 8.

XVII–XVIII a. datuojamame sluoksnyje rasta keletas XIII a. dirbinių fragmentų (XIII a. žalvarinių pasaginių segių buoželės formos galvutės (svoris – 4,09, 4,88 g) (trasos 5, 7). Šie radiniai kaip ir 2011 m. rasta XIII a. žalvarinė pasaginė segė zoomorfiniais galais (plotas 1) buvo aptikti dauboje, aikštės R dalyje (*ATL 2011 metais*, V., 2012, p. 547, pav. 6). Jų patekimo į aikštę aplinkybės tiksliau nenustatytos.

Kultūrinio sluoksnio storis siekia 0,5–1,95 m.

Įžemis pasiektas įvairiame gylyje: R kampe – H_{abs} 64,19–64,23 m (trasa 1) ir H_{abs} 64,52–64,78 (trasa 2), ŠR dalyje (trasa 6) – H_{abs} 64,62–64,83 m, R dalyje (šurfas 9) – H_{abs} 65,12 m, Š kampe (šurfas 13) – H_{abs} 66,12 m, V kampe (šurfas 7) – H_{abs} 64,38 m, centrinėje dalyje – H_{abs} 65,72 m (šurfas 3) ir H_{abs} 64,85 m (šurfas 10), H_{abs} 64,72 m (trasa 5), P dalyje – H_{abs} 66,03–66,11 m (plotas 8) ir H_{abs} 66,05–66,10 m (šurfas 5).

Miesto aikštės 23 kieme iškastas 1 šurfas ištiriant bendrą 2,25 m^2 plotą. Senosios vaistinės mūrinis pastatas statytas 1826 m. Šurfas kastas prie pastato PV priestato (statytas XX a. pradžioje?) ŠV sienos, 50 cm atitrauktas į ŠR nuo priestato V kampo. Jame 26–49 cm gylyje atidengtas XIX–XX a. I pusės sudėtas lauko akmenų kiemo grindinys, o 84 cm atstumu į

ŠV nuo priestato PR sienos (vidurys, PR pakraštys 54–67 cm atstumu nuo priestato sienos) fiksuotas latakas–nuogrinda.

Miesto aikštėje 15 žvalgytas plotas 1 buvo 22x9,5 m dydžio – iš viso 209 m² plotas (1 pav.). Čia 20–50 cm gylyje atidengtas pastatas su pamatais, spėjamomis 6–7 patalpomis (16 pav.) (pagal 1775 m. Naujosios Žagarės gaisro liustracijos kitų pastatų analogijas – gerosiomis trobomis, alkieriais, špižarne, bakavaja arba užpečine) su lentinėmis grindimis, stikliniais vitražiniais (2003 m.) langais, duonkepe ir kokline krosnimis (17 pav.), 2 pusrūsiais (įrengimo data nenustatyta), čerpiniu („olandiškos“) stogu. Nustatyti pastato dydžiai – 15x9,5 m, tai sudaro bendrą 142,5 m² plotą. Jis pagal koklių stilistiką buvęs statytas XVIII a. II–III ketvirčiuose. Surinktos monetos liudija, kad šioje vietoje stovėjęs pastatas su krosnimi galėjo būti nuardytas arba, mažiau tikėtina, sudegęs (1775 ar 1805 m. gaisro tikimybę patvirtina tyrimų metu atidengti apdegę rąsteliai, lentos, kartu su kitais radiniais fiksuoti suvirtusių čerpių fragmentai; paneigtų aplinkybė, kad nėra ištisinio degėsių sluoksnio, mažai radinių, keramikos, akmenys neperdegę) XVIII a. pabaigoje. Vėliau, tikriausiai išvalius griuvenas (griovimo ir gaisro), pagal rastas monetas galima manyti, kad XVIII a. pabaigoje – XIX a. I pusėje ant tų pačių pamatų netrukus buvo pastatytas medinis vienaukštis pastatas su mezoninu, cokoliu ir 2 pusrūsiais (laikotarpis tiksliau nenustatytas), kuris užfiksuotas XX a. fotografijose (1 pav.).

Jame ir šalia jo surinktos 27 monetos (2 % visų XVIII–XIX a. pradžios radinių): LDK Vil-

16 pav. Plotas 1 iš viršaus (ŠR). Miesto aikštė 15. E. Vasiliausko nuotr.

Fig. 16. Area 1, as seen from above (NE). Miesto Sq. 15

18 pav. Varinis šaukštelis. Miesto aikštė 15. E. Vasiliausko nuotr.

Fig. 18. A copper teaspoon. Miesto Sq. 15

niaus 1664 m., Kauno 1665 m., Lenkijos 166? m. ir tiksliau nenustatyti ATR (2 vienetai) Jono Kazimiero Vazos variniai šilingai, Livonijos Kristinos Augustos Vazos šilingo klastotė, Livonijos (?) Karolio XI 1663 m. šilingas, Lenkijos Augusto III 1752 m., 1763 m. (Elbingas) šilingai, Kuršo ir Žiemgalos kunigaikštystės Ernesto Johano Birono 1764 m. šilingas, 1764 ir 1765 m. trigrašiai (13:1–3 pav.), Rusijos imperijos Pavlo I 179? m. denga, 1797 m., 1798 m. 1 kapeikos, Aleksandro I 181? m. 2 kapeikos (2 vienetai), Nikolajaus II 1907 m. (?) 2 kapeikos, Lietuvos Respublikos 1925 ir 1936 m. 1 cento, Vokietijos 1943 m. 5 pfenigių, TSRS 1945 m. 15 kapeikų, 1954 m. 3 kapeikos, 1972 m. ir tiksliau nenustatyta data 1 kapeikos (2 vienetai) bei tiksliau nenustatyta XVII–XVIII a. moneta, varinis arbatinis šaukštelis (18 pav.), varinės ažūrinės diržo (?) detalės, stiklinis buteliukas nuo vaistų (?), kelių stiklinių buteliukų dugneliai, butelių šukės (1 % visų radinių), prie XVIII a. III ketvirtyje nuardytos krosnies gausiai surinkta plokštinių neglazūruotų (nedidelė dalis dengta juoda, balta glazūra) koklių, dekoruotų rokoko motyvais (124 vienetai), karnizinių profiliuotų (59 vienetai), baltai glazūruotų juostinių (78 vienetai) koklių ir jų kaklelių (331 vienetas) fragmentų (592 vienetai – 56 % visų radinių). Rasta pavienių koklių apskrita (12 vienetų) ir glazūruotų kvadratine (1 vienetas) angomis, XVIII a. II pusės – XIX a. pradžios žiestos kaimiškos keramikos (42 vienetai – 21 % visos keramikos), kurių kelių peteliai dekoruoti horizontaliomis įkartėlėmis ar bangelės ir horizontalių linijų kombinacija (19 pav.) (panašių (0,6–1,05 m

17 pav. Krosnis 1. Miesto aikštė 15. E. Vasiliausko nuotr.

Fig. 17. Stove 1. Miesto Sq. 15

19 pav. Puodų šukės. Miesto aikštė 15. E. Vasiliausko nuotr.

Fig. 19. Potsherds. Miesto Sq. 15

gylis) rasta 2003 m. Miesto aikštės 14/15 kieme; *ATL 2003 metais*, V., 2005, p. 238, pav. 79:2) – jie taip pat turėtų būti datuojami XVIII a. II puse – XIX a. pradžia (kaip ir 2012 m. rastieji) ar jų eilėmis, horizontalių linijų ir bangelės kombinacija, oksidacinės glazūruotos (59 vienetai – 29 %) ir neglazūruotos (78 vienetai – 38 %), fajanso (22 vienetai – 11%) (fajanso puodelio dalis (1–1,1 m gylis), rasta 2003 m. Miesto aikštės 14/15 kieme, turėtų būti datuojama ne XVII a., bet labiau tikėtina, XVIII a. II puse – XIX a. pradžia (*ATL 2003 metais,* V., 2005, p. 238, pav. 79:1; Vasiliauskas E., The development of towns of the Šiauliai crown estate from the 16th to the 18th century, *Archaeologia Baltica*, Klaipėda, 2011, vol. 16, p. 94, fig. 18)), akmens masės (butelio) (2 vienetai – 1 %) keramikos (203 vienetai – 19 % visų radinių), gyvūnų kaulų (170 vienetai – 16 % visų radinių), geležinių kaltinių vinių mažomis keturkampėmis galvutėmis. Panašių vinių rasta 2003 m. visai greta, Miesto aikštės 14/15 kieme (šurfas 2, 95 cm gylis) (žr. Vasiļausks E., Žagare 16.–18. gs., *Starptautiskās zinātniskās konferences "Zinātniskie lasījumi Ģ. Eliasa Jelgavas vēstures un mākslas muzejā" materiāli*, Jelgava, 2008, *Raksti* V, pav. 7), trasoje 6, 8 – datuojamos XVIII–XIX a. pradžia. Tad konkrečiais atvejais jos gali būti chronologiniu indikatoriumi). Taip pat rasta vinučių ovaliomis galvutėmis (8 vienetai – 1 % visų radinių; viena – nuo stogo kraigo (?) dalies – panašiai kaip ir šurfe 25), statybinių detalių, „olandiškų" čerpių fragmentų (44 vienetai – 4 % visų radinių), keletas langų stiklo šukių, geležinė arklio pasaga. Panašių koklių rasta šurfe 7 (Miesto aikštė, 2012 m.).

Istoriniai duomenys rodo, kad Naujoje Žagarėje 1778–1789 m. dirbo žydų tautybės knygrišys (*introligator*) Sz. Szachna. Remiantis 2003 (surastas geležinis puansonas, 2 žalvarinės knygų sąsagėlės) ir 2012 m. tyrimų duomenimis, galima manyti, kad tirtoje vietoje XVIII a. II pusėje buvo knygrišio sodyba su gyvenamuoju namu. Anot istoriko Elmanto Meilaus, naujo svarbaus knygrišio verslo atsiradimas liudi-

ja Žemaitijos miestelių kultūrinį ūgtelėjimą XVIII a. II pusėje (Meilus E., *Žemaitijos kunigaikštystės miesteliai XVII a. II pusėje – XVIII a.*, V., 1997, p. 71).

Radiniai, masinė medžiaga perduota saugoti į JIKM.

The investigation in Miesto Square

In 2012, the survey and excavation begun in 2011 was continued at the site of the Žagarė Miesto Square (former Naujoji Žagarė marketplace) (Joniškis District). Test pit 1 (2.25 m^2) was excavated in the courtyard at Miesto Sq. 23 and the digging up of the surface layer was monitored at the site of a building demolished in 1980 (Miesto Sq. 15) (209 m^2). A total of 507.65 m^2 was excavated and 9460 m^2 (including 416.6 m^2 in trenches) were surveyed in Miesto Square in 2012.

The investigation yielded data about the development of the Naujoji Žagarė market square during the 16th–20th centuries. The foundations of two rows of masonry stalls (Figs. 1–2) burnt during the city fire after 11 August 1881 and soon rebuilt (demolished 1947) were recorded in Miesto Square. During the 16th–18th centuries, the market square, which was in lower locations, must have become swampy, especially after a heavy rain. Orderly field and dolomite stone paving dating to the 17th–18th centuries was discovered at only one place, in test pit 2. A boggy depression in the square was recorded in front of the building at Miesto Sq. 8. Depending on the relief, paving (early, mid, and late 19th century) was recorded in 1–3 or even 4 (test pit 2, 8, 20) horizons (Figs. 3–4). A mid-19th-century drainage gutter was unearthed in trench 2 near the post office. It and the paving – pavement attest to the intentions to not only put the square in order but also to dry out the dampest site. Part of a wooden roof (?) structure (Fig. 6) lost in the wet soil in front of the house foundation in the 18th – early 19th century (?) was discovered at a depth of 1.12 m in test pit 25 (Miesto Sq. 5).

The site of an inn, which had a semi-basement and a hard-packed earth floor and which burnt down in the second half of the 18th century (fires having been mentioned in Naujoji Žagarė in 1757–1758, 1775), was unearthed and studied in area 8 (35 m^2) near the building at Miesto Sq. 25 in the S part of the square and was dated to 1710–1765 on the basis of coins. An abundance of potsherds, stove tile fragments, glass shards, small copper beaker fragments, knives, etc. were collected at this site (Fig. 7).

Data were collected during the excavation about the structure, shape, and direction of the square. The aforementioned unearthed inn and a concentration of isolated finds in the NW part of the square allows one to think that at least isolated economic – public buildings, i.e. inns or homes, existed in the square in at least the 18th century.

17th–19th-century mass finds were collected: hand thrown rustic (Figs. 7–8), Modern Era oxidation glazed (Fig. 9) and unglazed faience, porcelain, and stoneware pottery from the second half of the 18th–19th centuries, jars and bowls from the 17th–18th centuries, black glazed and unglazed rococo panel (*Blattkacheln*) (Fig. 5) and corner (*Eckkacheln*) stove tiles, white glazed strip and unglazed cornice (*Gesimskacheln*) stove tiles from the first half of the 18th century, animal bones, various 17th–19th-century iron hardware (door hooks, hand-forged nails with oval, round, and square heads (Fig. 10)), etc. were collected.

16th–19th-century ornaments, 17th–19th-century leather footwear, two 17th–18th-century iron heel plates, a knife with a full tang, a decorated scale from another knife, pieces of knives with a push tang, half of a 17th–18th-century stave vat (or bucket) with the bottom, three brass thimbles from the second half of the 18th–19th century, two needles, pieces of two iron awls, pieces of two pairs of scissors, brass buttons, a 17th–18th-century cast cannonball (Fig. 11), four lead musket balls, a brass book clasp, a 20 pound iron weight from the reign of Nicholas I in the first half of the 19th century (in a pavement from the first half of the 19th century) (Fig. 12), a bipyramidal weight, etc. should be mentioned among the individual finds. 123 17th–19th-century coins of various denominations (mostly shillings and kopecks) and states were also collected (not including from Miesto Sq. 15) (Fig. 13:4–6; 14) along with 44 lead corporate, factory, merchant, customs, and post office seals from the 18th – first half of the 20th centuries (Fig. 15).

Several 13th-century artefact fragments (bronze penannular brooches with knob terminals) were found in a 17th–18th-century layer.

Area 1 (22 x 9.5 m) was surveyed at Miesto Sq. 15 (Figs. 1, 16, 17). A 15 x 9.5 m wooden building that stood there in the second half of the 18th century and had a foundation, suspected 6–7 rooms with board floors, a bread oven and tile stoves, two semi-basements (creation date undetermined), a (Dutch) tile roof, finds (hand thrown rustic, oxidation, faience, and stoneware pottery, panel, cornice, and strip stove tiles; 27 coins (Fig. 13:1–3; 18; 19); hand-forged iron nails; window glass shards; etc. were unearthed at this site at a depth of 20–50 cm.

Later, based on the discovered coins, it is possible to think that in the late 18th – first half of the 19th century a wooden single story building with a mezzanine, a socle, and two semi-basements (the period not being precisely determined), which have been recorded in 20th-century photographs (Fig. 1), was soon erected on the same foundation.